

izčrpno obravnava pomembnejše filozofske refleksije estetskega in jih umešča v zgodovinske družbene kontekste, *Smisel življenja* razočara. Resda je merilo, ki ga postavlja *Ideology of the aesthetic*, nesorazmerno visoko, a bi prav zaradi tega od avtorja pričakovali več, kot uspe ponuditi v *Smislu življenja*. Da je slednje delo verjetno mišljeno kot zgolj kratek pregled, pomanjkljivosti ne upravičuje, saj je osredotočenost na jasno zamejen problem za takšno delo še bolj pomembna. Če bi se avtor omejil na pregled filozofskih pristopov, bi knjiga lahko bila zelo dober uvod v problematiko. Taka, kot je, trpi za pomanjkanjem sistematičnosti, jasnosti in izčrpnosti.

Tudi ko avtor nedvoumno blesti, predvsem pri analiziranju literarnih refleksij smisla življenja (na primer na straneh 71–80, ko se ukvarja z modernistično literaturo), se zanaša na svoje preteklo delo in ne predstavi novih idej. To ne pomeni, da ti odseki niso zanimivi za branje, predvsem za tiste, ki niso seznanjeni z Eagletonovim preteklim delom. Tudi njegova stilistična virtuoznost in duhovitost delu kljub naštetim pomanjkljivostim podeljujeta določen čar. Slovenskemu prevodu sicer ne uspe v celoti prenesti izvrstnega stila Eagletonovega pisanja, kar je prej posledica omejenega besednega zaklada, ki ga v primerjavi z angleščino premore slovenščina, kot nespretnosti prevajalca. Prav nasprotno, prevajalec se je uspešno spoprijel s to pomanjkljivostjo materiala, prevod se bere tekoče, prevajalec pa v skrbi za natančnost opozarja na dimenzije pomena, ki se sicer s prevodom izgubijo.

Avtor se v predgovoru opraviči za preveliko ambicioznost. Opravičilo je povsem na mestu. Knjiga je sicer zabavna, a neprimerna kot uvod v problematiko. Obseg snovi, ki jo skuša pokriti, nikakor ni skladen z obsegom knjige. Posamezne raziskave so zaradi tega površne, celota fragmentarna, povezave med različnimi deli neprepričljive. Končni sklep, ki pretenciozno skuša odgovoriti na vprašanje o smislu življenja, ni zadovoljivo izpeljan iz predhodnih razprav, odpiranje vprašanj o odnosu med subjektom in objektom, zmožnosti jezika, da poda zavezujoče sodbe o svetu itd. pa bralca le še dodatno zmedejo glede temeljnega namena knjige. Očitno je, da avtor premisleku o tem, kateri problem želi z delom obravnavati, ni posvetil prav dosti časa, saj je odgovor na to vprašanje tudi po končanem branju razviden prav toliko kot odgovor na vprašanje o smislu življenja.

Mitja Durnik

Franjo Štiblar: Svetovna kriza in Slovenci: kako jo preživeti?
Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2008.
211 strani (ISBN 978-961-254-100-2), 8 evrov

Svetovna kriza je povzročila tektonske premike v novonastajajoči ureditvi globalnega gospodarstva, poleg tega pa obrambni mehanizmi bank in drugih finančnih institucij ne zagotavljajo korenitega prestrukturiranja svetovnih finančnih trgov. Avtor knjige *Svetovna kriza in Slovenci: kako jo preživeti?* poskuša ponuditi odgovor, kako se lahko posamezniki in gospodarski subjekti spoprimejo z današnjo gospodarsko krizo. Pisec išče konsenz o pravilnem pristopu do kriznega upravljanja na vseh ravneh ekonomske znanosti – od mikroekonomije do makroekonomske obravnave problema. Omenjena knjiga gospodarsko krizo obravnava kot svetovni fenomen, v ta kontekst pa avtor umesti Slovenijo, ki je kot majhna država v primerjavi z gospodarskimi velesilami še posebej ranljiva in dovzetna za spremembe. Franjo Štiblar je eden tistih slovenskih ekonomistov, ki zagovarjajo gospodarski gradualizem in državno regulacijo na področjih, ki

so vitalni del sodobnega človekovega in družbenega razvoja. Ideje čistega trga so mu nekako tuje, in to ga postavlja v krog ekonomskih strokovnjakov, ki tranzicijske ekonomije razumejo tudi kot ohranjanje lastne notranje identitete države.

Vrednost Štiblarjevega pristopa je vsekakor v tem, da jasno ločuje med šokterapijo kot pomembnim parametrom neoliberalnih ekonomskih strategij od razumevanja ekonomske tranzicije kot postopnega prehoda v tržni model gospodarjenja. Šokterapija je vedno možen in velikokrat tudi edini odgovor na sesutje nestabilnega finančnega okolja. Strinjamo se z avtorjem, ko trdi, da lahko spodbujevalci sistema hipotekarnega balona, ki je pomemben vzrok sedanje krize, v veliki meri zakrijejo model tveganega poslovanja, ki ga sooblikujejo, ob tem pa rekonstruirajo tudi sistem zavarovanja lastnih tveganj in rast dobička. Borzniki in bančniki, ki so v veliki meri glavni akterji teh nerealnih finančnih vložkov in tveganj, o možnem prestopu finančnega rubikona navadno ne govorijo odkrito, saj bi s tem škodovali svojemu poslovanju in tako morda ogrozili nova delovna mesta v sektorju, ki ga obvladujejo. Globalni finančni sistem v veliki meri vodi in obvladuje zaupanje v njegovo delovanje. Diskurz finančnikov torej omogoča nadaljnje sejanje (kvazi)optimizma, ki ga lahko razumemo kot poskus ohranjanja statusa quo na finančnem trgu.

Slovenija je v poosamosvojitvenem obdobju ubrala pot postopnega prilagajanja notranjega ekonomskega sistema, ki ga avtor, kot rečeno, zagovarja kot uspešno strategijo pri obravnavi tranzicijskih ekonomij in okrevanja nacionalnih gospodarskih sistemov. Iz tega izhaja tudi Štiblarjeva kritika pristopa »mladoekonomistov« in njihovega poskusa uveljavitve doktrine popolnega neoliberalnega modela ter posledično tržnega fundamentalizma. Ob tem pa velikokrat pozabljamo, da je bila Slovenija, pa čeprav kot majhna ekonomska sila, sposobna že na začetku svojega lastno načrtanega razvoja zavrniti Sachsove ideje o radikalni tranziciji, kar se je kasneje izkazalo kot ena ključnih odločitev pri razvoju male države in njenega gospodarstva. Večjo stabilnost je država vzdrževala z zmerno gospodarsko rastjo, kar je povzročilo stabilnost in relativno vzdržljivost ekonomskega sistema. Ob zelo »socializiranem« trgu delovne sile in drugih blažilcih prehitre liberalizacije pa je država po mnenju pisca premalo vlagala v raziskave in razvoj v Sloveniji.

Strinjamo se z avtorjevo trditvijo, da je Slovenija v zadnjih letih – po več kot desetletju uspešnega postopnega prilagajanja – privzela vedno več tistega, kar lahko pripišemo nezdravemu gospodarskemu razvoju – hitra rast BDP-ja, podkrepljena z rastočim zunanjim primanjkljajem, začetkom rasti inflacije in monetarno ekspanzijo, ob tem pa je bil fiskalni primanjkljaj zamegljen z nekaj računovodskimi manipulacijami. Ugodno rast ob ugodnem notranjem in zunanjem ravnotežju je zamenjala hitra rast z bilančnimi neravnotežji. Makroekonomska logika se je znašla med dvema dilemama: ali zaupati liberalni ekonomski politiki ponudbe ali spodbuditi keynesiansko politiko povpraševanja? Liberalna doktrina zagovarja zmanjševanje davkov in povečanje razpoložljivih dohodkov, s katerimi naj bi bogatejši sloj pospešil investiranje. Ob tem ima država manjšo vlogo v gospodarstvu. Ekonomsko logiko reaganomike je sprejela tudi Evropska komisija v Paktu o stabilnosti in rasti. Keynesova doktrina pa se nasprotno osredotoča na pospeševanje končnega povpraševanja, ki se lahko spodbuja s potrošnjo, investicijami ali izvozom, dodatno pa z večjimi državnimi izdatki in investicijami. Ob tem Štiblarjeva dognanja dopolnjujemo z ugotovitvijo, da neoliberalna doktrina, umeščena v okvir delovanja majhne države, nujno povzroči, da malo gospodarstvo postane še bolj odvisno od velikih ekonomskih sistemov in s tem izgublja lastno identiteto v dominantnem globalnem prostoru. Posledično se po našem mnenju država znajde v nekakšnem ciklu mikrošokov, ki vedno znova rušijo temelje nacionalnega ekonomskega sistema.

Avtor je kritičen do velikega števila posrednikov v konvencionalnem razmerju posojilodajalec–posojilojemalec, ki so v veliki meri vzrok nastajanja nepremičninskega balona in posledično njegovega poka. Omenjeni model zamegli preglednost poslovanja do nedoločljivih razsežnosti. Ko se osnovno posojilo pretvarja v vrednostne papirje, v svoji zasnovi razprši tveganje, vendar

pa akterji ob tem prikrijejo tveganje osnovnega posla. Prodaja tveganj osnovnega posla sicer pomeni povečevanje likvidnosti v sistemu, ob tem pa celotna strategija obide kontrolno polje centralnih bank. Posledično postane bančni nadzor nepomemben, s tem pa tudi vsa monetarna politika. Napihovanje finančnega balona ima ob pojavu finančne krize pomembne posledice za realni sektor. Ob tem pa tudi državna intervencija ni vedno zadosten protiukrep, saj povečuje proračunski primanjkljaj.

Pritrdimo lahko avtorju, ki meni, da sta regulacija in nacionalizacija nujni pri oblikovanju strategije izhoda iz krize. Dodajamo pa, da »socializem« in izvedene strategije še vedno veljajo le za bogati sloj, za revno populacijo pa se še vedno uporabljajo dognanja neoliberalne šole. Vzводи denarnih intervencij so namenjeni predvsem popravljanju »napak«, ki jih povzročijo napihovalci hipotekarnega balona. Na tem mestu je treba poudariti, da lahko takšni »parcialni« pristopi generirajo še daljša krizna obdobja v svetovnem gospodarstvu. Mnenja smo, da krize ni možno v celoti sproducirati namensko, ker gre za splet različnih okoliščin. Vsekakor pa bi se lahko strinjali s kleinovsko razlago doktrine šoka, ki jo kot vnaprej zamišljeno in pripravljeno strategijo snovalci političnega in ekonomskega polja zlahka umestijo v porajajoči se domino efekt. Po našem mnenju je nujno, da sodobni finančni trendi narekujejo rekonstrukcijo svetovnih finančnih institucij, ki bi nadalje omejevala negativne učinke pojavljajočih se kriz. Nenazadnje pa bi se moralo del moči preliti od sedanjih dominantnih akterjev proti manj razvitim državam, ki bi lahko v novem svetovnem finančnem okolju imele več besede in se dejavnije vključevale v svetovni sistem odločanja.

Končna ocena je, da knjiga v temeljni zasnovi korektno odgovarja na probleme svetovne gospodarske krize in njenega vpliva na slovensko gospodarsko okolje. Avtor celovito razume učinke obravnavane problematike, predlagamo pa le, da več pozornosti nameni temeljitejši dodelavi knjige kot temeljnega ekonomskega učbenika ali priročnika ali pa kompleksnejši analizi izbranega problema in knjigo obelodani kot kompleksno znanstveno delo, ki bralcu ponudi več kot zgolj deskriptivno analizo. Pričujoča knjiga je nekje vmes med obema možnima smerema. Da bi avtor lahko konkretnije odgovoril na kompleksnost krize, bi po našem mnenju moral uporabiti večji nabor virov in študij, ki parcialno obravnavajo posamezne vidike svetovnega in slovenskega ekonomskega sistema ter kriznega upravljanja. Dodelava v smeri temeljnega študijskega učbenika pa bi morala temeljiti na večjem vključevanju slikovnega gradiva in ponujenih vprašanj za razpravo ob koncu vsakega izbranega poglavja.

Ana M. Sobočan

Slavko Gaber (ur.), Mitja Sardoč, Janko Strel, Andrej Lukšič (sour.):
Za manj negotovosti: aktivno državljanstvo, zdrav življenjski slog,
varovanje okolja. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2009.
337 strani (ISBN 978-961-253-039-6)

Pojem negotovost se v enem od svojih osnovnih pomenov dotika številnih vidikov vsakdanjega življenja vsakogar izmed nas, npr. kadar sprejemamo odločitve, za katere ne moremo natančno napovedati, kakšne posledice bodo prinesle s seboj. Ena od strategij, kako zmanjšati nepredvidene (in morebiti negativne) izide, ki jih vključuje negotovost, je pridobivanje znanja, razmislek o možnostih, refleksija verjetnega. Urednik monografije *Za manj negotovosti* Slavko Gaber namen publikacije osvetli prav s tega gledišča – 22 prispevkov sedemindvajsetih avtorjev naj bi ponudilo »oprijemališča, izhodišča za iskanje točk gotovosti« (str. 1).